

Ett Västra Götaland för alla

Budget för Västra Götalandsregionen 2017-2019

Vänsterpartiet Västra Götalandsregionen

Din röst i regionen

Innehållsförteckning

Förord	sidan 4
Våra grundläggande värderingar	sidan 6
Hälso- och sjukvård	sidan 9
Vägen till en bra personalpolitik	sidan 20
Hållbar utveckling	sidan 28
Ekonomi, styrning och regionövergripande verksamheter	sidan 31
Regionbidrag	sidan 36

Förord

Vänsterpartiet vill se ett jämlikt och jämställt Västra Götaland som är ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart. Där alla barn växer upp i trygghet och klarar grundskola och gymnasium och har rätt till full hälso-och sjukvård. Där flickor och pojkar, kvinnor och män har samma rättigheter och möjligheter och ingen diskrimineras utifrån sin funktionalitet, etnicitet, sexuella läggning, könsidentitet eller religion. Där alla är delaktiga och har möjlighet att påverka sina liv och samhällets utveckling.

Vi är inte där än. En av de största utmaningarna är att minska hälsoklyftorna och nå en jämlik hälsa i vår region. Det är ojämlika ekonomiska förhållanden och klyftor i utbildningsnivåer som leder till en ojämlik hälsa. Behoven, inte efterfrågan, ska vara styrande i våra prioriteringar. Den ojämlika hälsans största utmaningar är möjligheten till utbildning och arbete. Västra Götalandsregionen har förutsättningar att i bred samverkan ta sig an dessa viktiga framtidsfrågor genom att programmet för folkhälsa, ”Samling för social hållbarhet”, blir praktisk handling.

Vi klarar inte heller att minska klyftorna om vi inte tar till vara på de människor som kommit hit på flykt från krig och förtryck. Får de möjlighet till utbildning, arbete och bostad? Får de lära sig språk och vara en del av vårt samhälle? Barnen behöver en bra skolgång. Både barn och vuxna kan behöva bearbeta svåra upplevelser. Då kommer det att bli en stor tillgång för utvecklingen av Västra Götaland. Det är inget nytt eller unikt. Vi har i modern historia välkomnat ensamkommande barn från Finland, judar från Europa, flyktingar från diktaturerna i Latinamerika eller krigets Balkan. Vi har investerat i människorna och välfärdsbygget har gått hand i hand med mottagandet. Så ska vi fortsätta.

Under året har våra sjukhus slitit med underskott i verksamheten. När nedskärningar hela tiden ligger i luften, verksamheter hotas av nedläggning och vårdplatser försvinner så drabbar det patienterna men också personalen som får slita än hårdare och ser allt fler av sina arbetskamrater sluta eller bli sjukskrivna.

Sjukvården i Västra Götaland måste ges långsiktiga förutsättningar. Budgeten skall räknas upp med pris- och löneökningar och ökad befolkning. Så kan medarbetarnas engagemang, kraft och energi användas till bästa möjliga vård till patienterna och utveckling av verksamheterna istället för att dräneras av en allt för hård och stressig arbetsmiljö. Det behövs dessutom riktade insatser för att sjuksköterskor, undersköterskor och andra yrkesgrupper skall orka arbeta kvar och vi skall kunna rekrytera den personal som behövs. Sjukvården måste fungera dygnet runt, att arbeta natt eller dag/kväll/natt sliter på hälsan, på familje- och socialt liv. Vänsterpartiet satsar därför på kortare arbetstid för dem med dessa arbetstider liksom för de tunga arbetena inom Regionservice. Samtidigt fortsätter vi vår långsiktiga satsning med extra pengar för jämställda löner.

Vi är en stor region där många människor behöver resa dagligen till arbete, utbildning, förskola, service och fritidsaktiviteter. Så långt det går för klimatets skull skall de resorna göras med kollektivtrafik. Men då kan inte priserna öka år efter år med runt det dubbla mot människors inkomster. I vår budget höjer vi priset med 2,5 % årligen och sänker priset för långpendlarnas regionkort till 1 400 kronor. Vi gör det för klimatets skull men också för att alla de som måste vända på varenda krona skall ha råd att använda kollektivtrafiken.

Eva Olofsson gruppleddare Vänsterpartiet

Våra grundläggande värderingar

Hälsa är ett bredare begrepp än frånvaro av sjukdom. Behoven, inte efterfrågan, ska vara styrande i alla våra prioriteringar. Västra Götalandsregionens verksamheter har vi möjlighet att påverka och det gör vi med målet att minska de ojämlika ekonomiska förhållandena och klyftorna i utbildning, som bland annat leder till ojämlik hälsa.

Demokrati och hälsa

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vår politik och verksamhet bestäms av vårt mål: att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet. Vi är ett arbetarparti som vill ha ett samhälle befriat från klass-, köns- och etniskt förtryck. Ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

I Västra Götalandsregionen jobbar vi för ett jämlikt samhälle och en jämlik hälsa. Vi vill sluta hälsoklyftorna och varje politiskt förslag ska ha det som grund. Det är möjligt att göra det om vi väljer att prioritera det.

Hälsa är ett bredare begrepp än frånvaro av sjukdom. Behoven, inte efterfrågan, ska vara styrande i alla våra prioriteringar. Västra Götalandsregionens verksamheter har vi möjlighet att påverka och det gör vi med målet att minska de ojämlika ekonomiska förhållandena och klyftorna i utbildning, som bland annat leder till ojämlik hälsa.

Sex utmaningar att söka lösningar på

Vi ser sex utmaningar som vi har att söka lösningar på.

- Vi ska ha ett samhälle för alla
- Vi ska ha en jämlik och jämställd hälso- och sjukvård
- Vi ska komma tillrätta med de strukturella underskotten i hälso- och sjukvården
- Vi behöver en personalpolitik för kompetensförsörjning
- Vi har stora klimatutmaningar
- Vi ska värna goda livsvillkor för flyktingar, ta tillvara deras resurser och ge dem goda möjligheter till en nystart.

Vi har en regional obalans, som också hänger ihop med de sociala klyftorna. Ökade klyftor i hälsa hänger på ett oacceptabelt sätt ihop med människors privatekonomi, utbildningsnivå, etnicitet och kön. Det krävs ett aktivt arbete för att motverka dessa skillnader, och alla politiska områden berörs.

Vi har i vårt budgetförslag prioriterat att göra vissa hälsofrämjande undersökningar och behandlingar avgiftsfria så att de inte väljs bort av de som har sämst ekonomiska förutsättningar. Män och kvinnor ska av hälso- och sjukvården behandlas jämställt och utan förutfattade uppfattningar grundade på stereotyper. Alla har rätt till god vård och när det gäller vården till människor på flykt och papperslösa tillgodoses det inte alltid. Därför prioriterar vi dessa grupper.

Vi satsar mer pengar i primärvården för att mer av hälso- och sjukvården ska finnas där för de flesta sjukdomstillstånd och primärvården ska vara tillgänglig dygnet runt. Det avlastar också våra sjukhus, så att vården som ges där ska vara förbehållen de sjukdomstillstånd som kräver sjukhusvårdens resurser. Vi har överbeläggningar och köer samtidigt i vården, främst på våra sjukhus. Flera år med effektiviseringskrav skapar en stressad verksamhet som inte klarar att hålla sina ekonomiska ramar. Vi lägger en budget som gör att vården slipper ständiga sparbetning när vi tar bort effektiviseringskravet och ger hälso- och sjukvården realistiska ekonomiska villkor.

Vi har svårt att rekrytera och behålla personal. Våra anställda har för hög sjukfrånvaro och ibland för låga löner. Vi satsar på höjda lägslöner och riktade satsningar för att komma tillrätta med könsdiskriminering i kvinnodominerade yrken. Vi fortsätter den viktiga satsningen på att sjuksköterskor ska få betald fortbildning till specialistsjuksköterska. Vi lägger förslag om arbetstidsförkortning; för att kunna rekrytera och behålla personal och av arbetsmiljöskäl. Vi vill fortsätta bygga ut utbildningssatsningar för till exempel undersköterskor och skötare, eller de som jobbar med kök/städ/tvätt.

Regionen håller inte ihop idag, vare sig geografiskt eller socialt. Därför gör vi, som ett led i en mer sammanhållen region, en långsiktig satsning på att sänka priset på Regionen runt-kortet. Det skapar större arbetsmarknadsregioner och är samtidigt en prioritering för omställning till ett hållbart samhälle. Ökningen av biljettpriserna i kollektivtrafiken hålls tillbaka för att ge alla möjlighet att resa.

Vi ska göra det som krävs för att uppnå målet om att vara en fossiloberoende region 2030, en målsättning som delas av såväl regionen som kommunerna. Klimatstrategin är vägledande i arbetet.

Inom regionutvecklingsområdet har vi en tydlig prioritering av utbildningssatsningar. Regionens satsningar inom kultur, utbildning och arbetsmarknad ska särskilt göras med perspektivet att vi fått många nyanlända svenskar. Vi ser hur de som kommer som flyktingar eller är papperslösa har särskilda vårdbehov som måste tillgodoses.

Mänskliga rättigheter

PRIORITERADE MÅL

- **Diskriminering ska motverkas genom att ett rättighetsbaserat förhållningssätt genomsyrar all verksamhet i regionen.**
- **Alla Västra Götalandsregionens verksamheter ska vara tillgängliga för alla invånare.**

Alla människors lika värde är grundläggande i ett samhälle där klass- och könsklyftor inte tolereras, där personer med funktionsnedsättning inte diskrimineras, där personer oavsett sexuell läggning accepteras och bemöts på samma villkor.

Förutsättningar finns i vår region för att kunna ge våra anställda rätt kunskap i att ge alla ett gott bemötande och att erbjuda rätt vård. De mänskliga rättigheterna ska genomsyra allt vi gör inom Västra Götalandsregionen. Att anställda och förtroendevalda har tagit till sig kunskap och reflekterat över rättigheternas koppling till den egna verksamheten, är en grund för ett aktivt arbete för ett mer jämlikt Västra Götaland. Det innebär att förstå hur klass, kön, etnicitet, funktionsnedsättning, religiös tillhörighet eller sexuell läggning påverkar hur en individ har tillgång till vård och bemöts av vårdens anställda. Dessa parametrar påverkar också i vilket omfattning vi känner att kulturella uttryck speglar och berör oss.

HBT-diplomering är ett sätt att säkerställa våra anställdas kunskaper i att inte diskriminera någon vad gäller sexuell läggning. Vänsterpartiet står upp för att vi har ett fokuserat och tydligt arbete med Rättighetskommittén som drivande i utvecklingen.

Tillgängligheten till våra verksamheter och till vår kollektivtrafik måste bli bättre. Att diskrimineras på grund av att lokaler eller fordon inte är anpassade till en verklighet som många människor lever och verkar i varje dag är inte acceptabelt.

Vuxna asylsökandes och papperslösas rätt till vård är bara till viss del löst genom lagstiftningen. De omfattas endast av ”vård som inte kan anstå”, inte all sjukvård. Vi vill att de ska ha samma rätt till sjukvård som alla andra. Det finns dock brister i den praktiska tillämpningen inom vården som måste följas upp. Vi vill att även EU-medborgare, vars hemländer vägrar betala deras vård, ska omfattas av samma rätt till vård. Som ett första steg vill vi se full kostnadsfri sjukvård för barn till dessa EU-medborgare.

Könsdiskriminering tar sig många uttryck. Män, kvinnor och transpersoner bemöts olika av hälso- och sjukvården utifrån könsstereotyper om hur hen förväntas vara. Ett stereotypt bemötande påverkar även diagnoser och behandlingar. Att förstå mekanismerna och våga fråga om våld i nära relationer och våldtäkter är utvecklingsområden för hälso- och sjukvården. Regionfullmäktige har beslutat om implementering av FNs Barnkonvention i regionens verksamheter. Mycket av genomförandet återstår och behöver prioriteras så att barnperspektivet på allvar genomsyrar regionens arbete.

Hälso- och sjukvård

Den vård människor behöver ofta ska de kunna få nära. De svagaste, äldre eller psykiskt sjuka patienterna har svårast att förflytta sig eller välja vårdgivare i de valfrihetssystem som finns. De behöver få sin vård nära, och de behöver oftare hjälp för att hitta rätt och att få rätt vård. Primärvården har ett huvudupdrag i att vara den hjälpen.

Vänsterpartiets grundsyn på vården

PRIORITERADE MÅL

- Säkerställa att vården är jämlik och jämställd genom att omotiverade skillnader i vård eller bemötande byggt på kön, social bakgrund, etnicitet, geografi, sexuell läggning, funktionalitet eller ålder försvinner.
- Alla verksamheter ska arbeta med att genomföra ett personcentrerat arbetssätt byggt på mänskliga rättigheter, med delaktighet för patienter och anhöriga så att de blir medskapare i planeringen av sin vård.
- Hälsa- och sjukvården ska kännetecknas av ett förbättringsarbete med fokus på kvalitet där alla personalgrupper i verksamheten är delaktiga.

Vänsterpartiets hälso- och sjukvårdspolitik bygger på solidaritet, på en omfördelning från de som har till de som inte har. Behoven av omfördelning är stora i ett Sverige där ohälsan drabbar människor i utsatta livssituationer både oftare och hårdare. Vården ska alltid prioritera de med störst behov av vård först. Denna grundläggande prioritering försvåras när marknadskrafter och vårdval har gjort att mer vård styrs av efterfrågan istället för av behov.

Marknadskrafternas intåg i den svenska hälso- och sjukvården har lett till att privata vårdgivare kan tjäna stora pengar i princip utan reglering. Införandet av vårdval kopplat till fri etableringsrätt har bidragit till en ökad efterfrågestyrning och en mer ojämlig vård. Vårdcentraler etableras där det är mest lönsamt och inte utifrån hela befolkningens rätt till en god och nära vård. Även den offentligt utförda vården tvingas arbeta utifrån vad som är lönsamt. Ett exempel är inom vårdgarantin där det är de friskaste patienterna som oftare använder möjligheten att få sin vård i ett annat landsting eller hos en annan vårdgivare.

För att vården ska bli mer jämlik och jämställd krävs att hälso- och sjukvårdens kunskap om den ojämlika hälsan ökar. Ohälsan drabbar lågutbildade, utrikes födda, människor med funktionsnedsättning, hbtq-personer och kvinnor i större utsträckning och på andra sätt. De får ofta sämre vård och sämre bemötande inom vården på ett oacceptabelt sätt.

Hälso- och sjukvårdens personal måste utveckla en personcentrerad vård byggd på ökad normmedvetenhet och mänskliga rättigheter. Hälso- och sjukvårdens möte med patienten ska

ske mellan två likställda parter som gemensamt formulerar patientens vårdkedja i en dialog med lyhördhet som nyckelord. Det krävs en kulturreja för att vården ska nå detta nya förhållningssätt att se både personen och patienten. Samverkan med andra aktörer är en viktig del för att uppnå detta.

Hälso- och sjukvårdens utveckling får inte utformas i slutna rum utan måste ske i takt med samhället. De demokratiskt valda politikerna har en nyckelroll i utvecklingen som ska ske i dialog med både forskare, läkare, sjuksköterskor, undersköterskor och all annan vårdpersonal, samt med kommuner, patientorganisationer och övriga medborgare. En bred demokratisk dialog kommer att ge en bättre förankring mellan befolkningens prioriteringar och de vägval som görs inom hälso- och sjukvården.

För att nå en hälso- och sjukvård av hög kvalitet och effektivitet måste förändringsarbetet i hälso- och sjukvården ske underifrån. Effektiviseringskravet har varit förödande genom att skapa ett ständigt fokus på nedskärningar inför nästa år. Det förbättringsarbete som bedrivs närmast patienterna har ofta blivit lidande. För att få både högre kvalitet och lägre kostnader i hälso- och sjukvården krävs ett förändringsarbete som både bygger på och leder till att vi använder kunskapen och erfarenheten hos alla personalgrupper. Det kräver också långsiktighet, i motsats till kortsiktiga nedskärningar.

Mer vård nära

PRIORITERADE MÅL

- **Invånarna ska erbjudas en sammanhållen vård oavsett vårdnivå eller vårdgivare.**
- **Samtliga närsjukvårdscentrum och dagkirurgiska centrum ska bedrivas i egen regi för att få till bästa möjliga samarbete mellan dem och akutsjukhusen.**
- **Primärvården ska ta ett tydligt ansvar för att hålla ihop vården för de mest sjuka äldre och de som har psykisk ohälsa.**

Den vård människor behöver ofta ska de kunna få nära. De svagaste, äldre eller psykiskt sjuka patienterna har svårast att förflytta sig eller välja vårdgivare i de valfrihetssystem som finns. De behöver få sin vård nära, och de behöver oftare hjälp för att hitta rätt och att få rätt vård. Primärvården har ett huvuduppdrag i att vara den hjälpen.

Primärvården är navet i Vänsterpartiets vision av nära vård. Vårdcentralen är invånarnas naturliga ingång till hälso- och sjukvården, och för de mest sjuka grupperna ska vårdcentralen vara hjälpen och stödet så att patienten slipper känna sig vilse mellan vårdnivåerna. Primärvården har också ett huvudansvar för att hålla ihop vårdens gränzytor och överlämningar mellan olika vårdnivåer. Vårdcentralerna ska vara länken mellan sjukhuset och kommunerna när patienter skrivs ut från slutenvården. För en väl fungerande primärvård krävs vårdcentraler som har tillgång till många yrkesgrupper som kan samarbeta runt patienterna. Kraven på multiprofessionellt samarbete runt patienterna över vårdnivåerna kan inte sänkas bara för att vårdvalssystemen motverkar samarbete. Några viktiga utvecklingsområden:

- Hemsjukvårdsteam med läkare för de mest sjuka äldre ska utvecklas i hela Västra Götaland.
- För de mest sjuka äldre och för psykiskt sjuka personer görs därför en satsning på att bygga upp ett system med kontaktsjuksköterskor för att hjälpa dem att hitta rätt i flödet genom vårdkedjorna.

- Vårdkoordinatorer för patienter som har långvarig kontakt med psykiatrin.
- Ett system med jourer på kvällar och helger som är tydligt för befolkningen.
- Utveckling av arbetet med e-hälsa
- Utveckling av telemedicin ute på vårdcentralerna som ett sätt att flytta mer avancerad vård närmare patienterna.

Närhälsan ska bedriva primärvård av högsta kvalitet och med god tillgänglighet i hela regionen. Alla invånare skall ha möjlighet att välja en offentligt driven vårdcentral utan långa avstånd. Regelsystemet i Krav- och kvalitetsboken måste anpassas så att vårdcentralerna även på landsbygden får realistiska villkor att bedriva bra vård genom mindre detaljkrav på öppettider och för handledning av ST-läkare. Koncerntänkandet inom Närhälsan måste tillåtas att utvecklas.

Ett av vårdens viktigaste utvecklingsområden är att erbjuda patienter den vård som gör att de genom tidig behandling kan undvika sjukhusvård. Det kan vara samverkande sjukvård, mobila team eller hemsjukvårdsläkare eller genom mobil röntgen på äldreboenden, så att de äldre slipper åka till sjukhuset.

Mer av öppenvården ska också bedrivas utanför sjukhusen. Mycket besök hos specialistläkare eller specialistsjuksköterskor kan ske på vårdcentralerna. Närsjukvårdscentrum och de små lokala sjukhusen är också viktiga nav för både sjukvårdsbesök, operationer och behandlingar.

Den lagstadgade vårdgarantin bör på sikt utvecklas till en vårdkedjegaranti med fokus på fungerande processer inklusive undersökningar. Den bör även vara medicinskt prioriterad efter behov. I ett personcentrerat arbetssätt där vården planeras i samråd med patienten är det självklart att arbeta med ett köfritt arbetssätt. Patienten ska gå hem från en undersökning med en tid för nästa del i sin utrednings- eller behandlingskedja.

Vårdvalet för rehabilitering har blivit dyrt och det drabbar grupper med långvariga rehabiliteringsbehov hårt. Därför ska vårdvalet för rehabilitering avslutas så snart som möjligt.

Utvecklingen av den nära vården måste bedrivas på alla nivåer i hälso- och sjukvårdssystemet. Primärvården kommer med vår budget att kunna utveckla ett större ansvar för den nära vården. Hälso- och sjukvårdsnämnderna ges stora möjligheter att leda utvecklingen mot en mer sammanhållen nära vård för befolkningens bästa både på sjukhusen, i samverkan med kommunerna och för till exempel Habilitering och Hälsa och Beställd primärvård.

En sammanhållen vård för de mest sjuka äldre

PRIORITERADE MÅL

- De mest sjuka äldre ska erbjudas en individanpassad, trygg och samordnad nära vård som präglas av helhetssyn och tidiga insatser för att minska ohälsa och onödiga sjukhusinläggningar.
- Överförskrivning och biverkningar av läkemedel ska minska genom regelbundna läkemedelsgenomgångar.

Vi lever i en tid av förändring med en åldrande befolkning som växer och som håller sig friskare allt högre upp i ålder, men som när de blir sjuka ofta har sammansatta och komplicerade vårdbehov. Deras medicinska behov är ibland sjukhusets, ibland primärvårdens och ibland kommunens ansvar, vilket ställer stora krav på sömlöst samarbete för att inte patienten ska drabbas. Vården för de sjuka äldre måste vara trygg och tillgänglig med god kunskap anpassad till äldre sköra människors behov. Alla äldre har rätt till självbestämmande och värdighet i sitt åldrande.

Det kräver ett utvecklat förebyggande arbete, tidiga insatser och att mer vård flyttas till patienterna med personal som känner dem och deras vårdshistorik. Mobila hemsjukvårdsläkare och hembesöksteam är en lösning, och läkaransvaret för de mest sjuka äldre måste vara tydligt, trots vårdvalssystemets splittring. Det är nödvändigt att hantera de mest sjuka äldre i utvecklat samarbete mellan sjukhus, primärvård och kommuner med en helhetssyn och där olika mellanvårdsformer ersätter att äldre blir kvar alltför länge i akutsjukvården. Det är väl belagt att mycket sjukdom och lidande kan undvikas om olika vårdnivåer samarbetar i teamarbete runt patienterna. En satsning görs på kontaktsjuksköterskor i primärvården för att hålla ihop vården runt gruppen sjuka äldre.

De mest sjuka äldre är en patientgrupp som ofta känner sig bortglömd, övergiven eller förvirrad över vilken vård de erbjuds. Det är en prioriterad fråga att uppnå ökad delaktighet genom att utveckla personcentrerad vård för gruppen genom lyhördhet och förbättrad dialog med både patienterna och deras anhöriga. Även för denna grupp ser vi skillnader i bemötande och vårdkvalitet beroende på social bakgrund, kön eller etnisk och religiös bakgrund eller sexuell läggning. En viktig satsning är att starta fler team som kan handleda personal i kommunala demensboenden för att förhindra sjukhusinläggning inom äldrepsykiatri av dementa äldre med utåtagerande beteende. Många dementa kan må betydligt bättre med genomtänkta omsorgsinsatser.

Vi vill se ett utvecklat arbete för att förebygga ohälsa för gruppen äldre. Läkemedelsbiverkningar eller överförskrivning av sömnmedel eller antidepressiva läkemedel går att påverka. Det krävs tydliga rutiner för regelbundna läkemedelsgenomgångar, inte minst vid överlämningar mellan vårdgivare. Närhälsans satsning på Seniorhälsa skall fortsätta utvecklas för att följa gruppen äldre och hjälpa dem att behålla sin hälsa längre. Vi vill också ta bort avgiften för influensavaccin för äldre och riskgrupper.

Fungerande vård på sjukhusen kräver mer vård utanför sjukhusen

PRIORITERADE MÅL

- **Alla sjukhus ska ha en genomsnittlig beläggningsgrad på högst 90% för att uppnå bättre vårdkvalitet och arbetsmiljö.**
- **Fler patienter ska få vård i ett tidigare skede av sin vårdkedja genom hembesök eller på vårdcentral, för att minska andelen patienter som annars behöver få vård på sjukhus.**
- **Måluppfyllelsen inom vårdgarantin ska förbättras varje år under planperioden.**

Dagens hälso- och sjukvård lider av att år efter år ha dragits med resursbrister på grund av effektiviseringskrav och bristande kompensation för befolkningsutveckling och en åldrande befolkning. Det märks i ambulanssjukvården, det märks inom vårdgarantivården och det märks på akutmottagningarna och på de överbelagda vårdavdelningarna. Minuter, timmar och

månader väntas i onödan för invånare och patienter därför att det snålats med resurserna under många år. Personalen går på knäna och många utlysta tjänster förblir obesatta. De strukturella underskotten skapar en känsla av destruktiv otillräcklighet på sjukhusen. Städning av sjukvårdslokaler är en central del för att minska smittspridning och minska risken för att patienter drabbas av vårdrelaterade infektioner. Rena lokaler är en del av patientsäkerhetsarbetet.

Allt kan inte lösas med mer resurser, men det går inte att förbättra utan tillräckliga resurser. Mycket saker kan göras effektivare, men det måste ske genom ett utvecklingsarbete där alla yrkesgrupper deltar och som drivs av kvalitet i första hand och inte av drivkraften att skära ner och sänka kostnader. Personcentrerad vård är en vinn-vinnsituation där patienten får en utökad delaktighet, men också engageras till bättre följsamhet till behandlingsriktlinjer och livsstilsråd.

Förlossningsvården har hög medicinsk säkerhet, men för att kvinnan och hennes partner även ska känna sig trygg och säker och få en bra upplevelse, krävs tillräckligt med personal. Regeringens satsningar för att stärka förlossningsvården, ger oss möjligheter att lokalt utveckla verksamheterna.

Inom den prehospitala vården krävs det flexibla lösningar som singel responder eller bedömningsbilar som kan komma snabbare och avvärja många ambulansresor och akutbesök. Med en utbyggd primärvård, hemsjukvård och mobil vård kommer många sjukhusvistelser att undvikas. En större andel av ambulanspatienter kan styras över till primärvården.

För att nå en vård av hög kvalitet överallt krävs det att vissa behandlingar görs på färre ställen. Vården ska organiseras så att högsta kvalitet uppnås, men det ska alltid erbjudas en geografiskt jämlik hälso- och sjukvård. Utvecklingen med att vissa behandlingar centraliseras ska ske parallellt med en utökad närsjukvård, primärvård och satsning på närsjukvårdscentrum och dagkirurgiska mottagningar. Telemedicin är ett viktigt utvecklingsområde för att kunna erbjuda fler patienter att göra sitt patientbesök på sin vårdcentral, men i samarbete med specialister från sjukhuset.

Primärvårdens jourssystem måste göras tydligare. Hälso- och sjukvårdsnämnderna ska få ett tydligt uppdrag att besluta om och beställa juren för kvällar, nätter och helger klockan 19.00 till 07.00. Jourcentraler ska snarast lokaliseras i nära anslutning till sjukhusens akutmottagningar, för att förbättra samarbetet. I områden där det saknas akutmottagningar ska jourcentraler på kvällar och helger skapas på ett tydligt sätt för invånarna och med rimliga avstånd emellan. Detta är nödvändigt för att erbjuda patienter bästa vård på rätt nivå.

Överbeläggningar är en fara för både arbetsmiljö och patientsäkerhet. 90% genomsnittlig beläggning ska vara absolut maximum för en vårdavdelning för att undvika överbeläggningar och utlokaliseringar. På lång sikt kan behovet av vårdplatser minska genom snabbare utskrivningar och kortare vårdtider och rätt dimensionering av vilken typ av vårdplatser sjukhusen har. För att öka flexibiliteten och för att ge patienterna bästa möjliga vård bör utslussningsavdelningar med enbart undersköterskor eller samfinansierade avdelningar tillsammans med kommunerna användas. I vårt budgetförslag gör vi en långsiktig extrasatsning på tillgänglighet som ska riktas mot Västra Götalandsregionens egna sjukhus.

Sjukhusen måste också arbeta aktivt med att göra akuten till ett attraktivt ställe att arbeta på, och med bättre fungerande flöden är vi säkra på att det går. Några viktiga åtgärder är att använda mer erfarna läkare på akuten, anställa akutläkare, använda omsorgscoordinatorer och ökad bemanning. Satsning på utbildning av akutläkare är en prioriterad fråga.

Hälso- och sjukvård är mer än att bota sjukdom

PRIORITERADE MÅL

- **Hälso- och sjukvården ska bidra till minskade hälsoklyftor i befolkningen genom att stärka det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet.**
- **Ökat deltagande i screeningundersökningar genom aktivt arbete i områden och bland grupper av befolkningen med lågt deltagande.**

Hälso- och sjukvården ska bidra till att skapa en mer jämlik och jämställd hälsa i befolkningen. Det kräver mer insatser riktade mot grupper som har sämre hälsa. För att uppnå det krävs ett hälsofrämjande arbete med en helhetssyn på människan. Möjligheten att ta hand om den egna hälsan är precis som ohälsan ojämnt fördelad i samhället, och det är hälso- och sjukvårdens roll att ge mest hjälp till de som behöver hjälpen mest. Alla ska få hjälp att fatta hälsokloka beslut utifrån sina individuella förutsättningar. Det gäller både för tobaksbruk, riskbruk av alkohol, fysisk aktivitet och ohälsosamma matvanor. Kvinnor och män skall bemötas utifrån sina förutsättningar och önskemål. Det gäller lika självklart de som är psykiskt sjuka, har en funktionsnedsättning, annan sexuell läggning än hetero-, eller annan etnisk eller religiös bakgrund. För att vårdpersonalen ska nå fram till patienter oavsett bakgrund krävs kunskap om människor olika levnadsförhållanden och ett arbetssätt med grund i mänskliga rättigheter. Det kommer att leda både till bättre bemötande, delaktighet och i förlängningen till en mer jämlik vård.

Människor med dålig ekonomi avstår ofta från hälso- och sjukvård eller tandvård. För att skapa en mer jämlik vård och bättre hälsa vill vi att både influensavaccinering för riskgrupper och gynekologisk cellprovsscreening ska bli avgiftsfria.

Förebyggande hälso- och sjukvård är en arena där samverkan med kommunerna är särskilt viktigt

Psykisk ohälsa och psykisk sjukdom

PRIORITERADE MÅL

- **Förbättrat samarbete mellan sjukhuspsykiatri, öppenspsykiatri, primärvården och kommunerna för att stötta patienterna till utbildning, arbete och försörjning och ett mer självständigt liv.**
- **Första linjens psykiatri ska stärkas bland annat genom ett system med vårdkoordinatorer i primärvården för patienter som haft kontakt med psykiatri.**

Den psykiska ohälsan i Sverige upplevs öka och det krävs en förstärkning av första linjens psykiatri för att möta detta. Det ojämlika samhället med ökade klyftor skapar psykisk ohälsa som mest drabbar arbetslösa, människor med funktionshinder, kvinnor och unga.

Psykisk ohälsa är idag den vanligaste orsaken till sjukskrivningar. Primärvården måste bli bättre på att ta hand om dessa patienter genom en förstärkning av första linjens psykiatri. Utifrån det breda uppdrag som primärvården har idag krävs tillgång till både psykologer, terapeuter och kuratorer. Samarbetet mellan primärvård och sjukhusvård måste förbättras liksom mellan slutenvård och öppenvård och med kommunerna.

Det krävs en närsjukvårdssatsning inom psykiatrin. Människor med psykiska funktionsnedsättningar och sjukdomar har svårare att flytta sig. Vänsterpartiet vill se ökade satsningar på mobila team, fler öppensykiatriska mottagningar och flexibla lösningar som till exempel integrerade sluten- och öppenvårdsmottagningar. Överlämningen av patienter från sjukhuset till primärvården måste förbättras, där alla parter, inklusive patienten och hans närstående måste involveras i att utforma den fortsatta vården.

Den psykiatriska vården som helhet behöver förstärkas och den måste utvecklas mot mer helhetstänkande och subspecialisering bara i de fall som kräver extra avancerad vård. Psykiatrin är en av de verksamheter som mest av allt behöver utveckla en personcentrerad vård där patienterna blir delaktiga i utformandet av sin vård och behandling. Varje patient inom psykiatrin ska ha en samordnad individuell vårdplan som formuleras i samråd med patienten, anhöriga och kommunen, och som utgår från hans livssituation. Ett centralt mål för psykiatrin är att stötta patienterna till utbildning och återgång till sysselsättning och försörjning så långt det är möjligt. Tvångsåtgärder skall minimeras så långt det går genom medvetet arbetssätt. Psykiatrin ska arbeta med ett konsekvent genusperspektiv och HBTQ-perspektiv byggt på normmedvetenhet där våldutsatthet och övergrepp uppmärksammas. Pilotprojektet med MR-utbildning inom psykosvårdkedja nordost har fått väldigt positiva effekter genom bättre förståelse för att varje patient är unik.

Patienterna är själva experter på den vård de får och kan därför användas som en viktig resurs för att förbättra den vård som erbjuds. Peer support där personer med psykisk sjukdom tillför en verksamhet kunskap om sin livssituation har prövats på Sahlgrenska universitetssjukhuset. Projektet ska utvärderas och spridas till andra delar av Västra Götalandsregionen.

Psykiatrin måste bli bättre på att uppmärksamma även kroppslig ohälsa hos psykiskt sjuka människor. Idag dör de ofta i förtid på grund av kroppsliga sjukdomar.

Missbruksvården är en försummad del av hälso- och sjukvården, som behöver prioriteras högre. Alkoholism och narkotikamissbruk är sjukdomar och ska inte stigmatisera den drabbade. Missbruksvården är både kommunernas och regionens ansvar, och människorna riskerar att hamna mellan stolarna. Det kräver ett bra samarbete mellan sjukvården och kommunerna. Spelberoende och dataspelsberoende är även det utmaningar som kräver samarbete.

Vi vill ha sprututbytesprogram för missbrukare, för att minska risken för smitta HIV och Hepatit C. En bra uppbyggd verksamhet arbetar motiverande för behandling. När riksdagen avskaffat det kommunala vetot för sprututbyten, underlättar det våra möjligheter att samarbeta kring bra program.

Det stora antalet flyktingar som kommit i Sverige gör att det krävs satsningar för att säkra deras tillgång till nödvändig hälso- och sjukvård. Flyktingbarnteam och traumavård är viktigt att utöka i hela Västra Götaland. Kunskapen om psykisk traumatisering måste öka i hela hälso- och sjukvården, och tillgången till traumavård måste byggas ut i hela Västra Götalandsregionen.

Barns och ungas hälsa

PRIORITERADE MÅL

- Fler samordnade insatser för arbete mot barns- och ungas psykiska ohälsa.
- Minst en familjecentral ska finnas i samtliga kommuner i Västra Götaland.
- Väntetiderna till BUP måste kortas så att vårdgarantigränsen på 30 dagar uppnås för både besök, fördjupad utredning och behandling.
- Mödravården ska kännetecknas av god kvalitet, en sammanhållen vårdkedja och i huvudsak utföras offentligt.

De flesta barn får idag en trygg uppväxt med bra möjligheter att leva ett gott liv med bra hälsa. Men alla får inte den möjligheten. Alltför många barn och unga mår dåligt, eller ännu värre att de far illa. Skyddsnetet för att fånga upp och stötta dessa barn och deras familjer måste vara tätt och väl fungerande. Barnmorskemottagningar och barnavårdcentraler är grunden för god barnhälsa och ett viktigt skyddsnet kring föräldrar och barn som behöver extra stöd. Den sammanhållna välfungerande mödravården vill vi slå vakt om och utveckla. Vi säger därför nej till införande av vårdval och kommersialisering av mödravården.

Familjecentralerna har en extra viktig roll för att vara en länk som förbättrar samarbetet och låter personal från olika verksamheter träffas och dela erfarenheter om barnen. Detta har blivit extra viktigt när BVC har splittrats upp efter införandet av vårdvalet. För att skapa en länk upp till ungdomsmottagningarnas ansvar vill vi utveckla familjecentraler som arbetar upp till 12 års ålder på det sätt som görs i nordöstra Göteborg. Målet är att varje kommun i Västra Götalandsregionen ska ha minst en familjecentral.

Den psykiska ohälsan ökar extra mycket bland barn, och särskilt mycket bland unga kvinnor. De som har en funktionsnedsättning och HBTQ-ungdomar är extra hårt drabbade. Ofta hamnar ungdomar mellan stolarna när varken kommunerna, elevhälsovården, primärvården eller BUP tar hand om dem. Skyddsnetet inom elevhälsan i form av skolsköterskor, elevassistenter eller kuratorer har tunnats ut, och ambitionen har sänkts främst i friskolorna. Tillgången till elevhälsovård ser idag väldigt olika ut i kommunerna. Samverkan och samarbetet mellan de olika delarna måste förbättras för att inte barn ska riskera att fara illa. Det finns ett stort behov av att göra en regionövergripande översyn av tillgången till elevhälsovård för att säkra en jämlik tillgång i hela regionen. Tidigare beslutad ambitionshöjning för en jämlik vård på ungdomsmottagningarna ska vara fullt genomförd under 2017.

Idag finns det ofta brister i överlämningar mellan elevhälsa, BUP, vuxenpsykiatri, ungdomsmottagningar och vårdcentraler. Det måste finnas viss flexibilitet i åldersgränserna vid överlämning mellan två vårdnivåer och överlämningen ska ske på ett systematiskt sätt där mottagaren är redo och där patienten och hans anhöriga är delaktiga.

Första linjens psykiatri för barn och ungdomar fungerar inte. Under många år har nuvarande uppdelning mellan primärvård och BUP funnits men ändå har detta inte "satt sig". Vi föreslår därför att regionen tittar på möjligheter till en förändring när det gäller denna struktur. Det krävs en egen organisation för första linjens psykiatri för barn och unga, där verksamheter startas på ett tiotal ställen i Västra Götaland. Detta för att säkerställa att första linjens vårdgivare fullföljer sitt uppdrag och att inte resurserna hamnar i annan typ av vård istället.

Väntetiderna inom BUP är oacceptabelt långa. Detta måste åtgärdas omedelbart. Barn och unga med svåra psykiska problem och deras anhöriga skall inte behöva vänta utan kunna få omedelbar hjälp.

För att nå en mer jämlik vård och för att undvika ofrivilliga graviditeter och aborter vill vi öka subventionen till samtliga preventivmedel upp till 25 års ålder.

God hälso- och sjukvård för människor med funktionsnedsättning

PRIORITERADE MÅL

- **Minskad ohälsa bland människor med funktionsnedsättning genom ett aktivt förebyggande och hälsofrämjande arbete.**
- **Utbyggd vård och samverkan för vuxna med omfattande funktionsnedsättningar.**

Människor med funktionsnedsättning har en särskilt utsatt livssituation. De förvärvsarbetar i mindre utsträckning, känner sig oftare utsatta för kränkningar eller hot, är oftare överviktiga och röker oftare. Allt detta yttrar sig med att de lider av både fysisk och psykisk ohälsa oftare än andra. Unga människor med funktionsnedsättning måste få stöd i sin övergång till ett självständigt vuxenliv med arbete, försörjning och boende.

Det är viktigt att insatser görs i Västra Götalandsregionen för att öka möjligheterna till arbete och försörjning. Detta är inte hälso- och sjukvårdens roll, men hälso- och sjukvården måste ha arbeta medvetet med att stötta gruppen till utbildning och arbete. Kunskap kring olika funktionsnedsättningar och tillgänglighet skall finnas hos regionens personal för att ge ett gott bemötande. Att höja gruppens deltagande i screeningundersökningar är en viktig fråga. De behöver överhuvudtaget extra stöd för att bättre kunna ta hand om sin hälsa på ett bättre sätt.

Det är viktigt att tillgång till neuropsykiatriska undersökningar säkras för att tidigt kunna ge rätt stöd till de barn och unga samt vuxna som har behov av detta. Vården för personer med ätstörningar måste fortsätta byggas ut. En utredning har gjorts om behovet av förbättrade rutiner för vuxna med omfattande funktionsnedsättningar. Kunskaperna måste öka inom primärvården och övrig sjukvård. Habilitering och hälsa skall också vara ett kompetenscenter i regionen för dessa frågor. Övergången från Habilitering och Hälsas insatser för barn till insatser när de blir vuxna måste förbättras. Vården för människor med medfödd eller förvärvad hjärnskada skall utvecklas och ha sammanhållna insatser.

Tandvård

PRIORITERADE MÅL

- **Minskade skillnader i tandhälsa i befolkningen.**
- **Tandhälsan för barn och ungdomar i klinikområden i utsatta områden ska förbättras.**

Tänderna är en del av kroppen och därför ska tandvården på sikt vara en del av högkostnadsskyddet inom hälso- och sjukvården. Kostnaderna för att gå till tandvården är idag så höga att det är enormt stora klasskillnader i tandhälsa mellan rika och fattiga. Skillnaderna ökar dessutom eftersom välutbildade och deras barn får bättre tandhälsa medan utsatta grupper får sämre. En del mediciner leder till försämrade tandhälsa, och dessa patienter behöver särskilt uppmärksammas av tandvården.

Vid de mätningar av barns tandhälsa som gör finns det stora skillnader mellan resursstarka områden och utsatta områden. Folk tandvården ska bedriva ett medvetet arbete för att förbättra tandhälsan på de tandvårdskliniker som ligger i utsatta områden, och har så kallat socioekonomiskt tillägg.

Det är viktigt med preventiva satsningar på främst barn och unga för att ge dem en bra start i livet med god tandhälsa. Därför vill vi höja åldersgränsen för den fria ungdomstandvården till och med 25 år, det vill säga till den dag man fyller 26 år. Vi vill också se mer satsningar på förebyggande tandvård för unga, särskilt prioriterat i socioekonomiskt utsatta områden

Den uppsökande verksamheten till äldre och människor med funktionsnedsättning måste fungera oavsett vårdgivare, och samarbetet med kommunerna måste fungera.

Folk tandvården är en viktig aktör för att hitta barn som utsätts för våld i familjen.

Många av de människor som kommit hit som flyktingar. Inte minst barn och unga, har stort behov av tandvård. Folk tandvården måste få resurser att klara detta.

Vi tar också bort avkastningskravet från Tandvårdsstyrelsen. De pengarna behövs i verksamheten.

Hälso- och sjukvård: Ekonomiska satsningar

Satsningen på akutvårdkedjan fullföljs med 50 mnkr och hela beloppet på 200 mnkr fördelas ut till hälso- och sjukvårdsnämnderna 2017 för arbete med akutvårdkedjan och att säkerställa 90% genomsnittlig beläggningsgrad på vårdavdelningar.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 75 mnkr 2017 för arbete med arbete med regionala utvecklingsplanen för vuxenpsykiatri samt barn- och ungdomspsykiatri.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 10 mnkr 2017 för att införa subvention av samtliga p-piller med indikationen antikonception.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 25 mnkr 2017 för att införa avgiftsfri influensavaccinering för 65+ och för riskgrupper.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 15 mnkr 2017 för säkrad finansiering av flyktingbarnteamet samt utökad verksamhet i hela Västra Götalandsregionen.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 284 mnkr för utökad ambitionsnivå och kompensation för befolkningsökning för vårdvalen för primärvård och rehabilitering.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 75 mnkr från Moderförvaltningen för läkemedelskostnader Hepatit C.

Resurserna för finansiering av Bild- och interventionscentrum förs 2017 över från Regionstyrelsen till Hälso- och sjukvårdsstyrelsen. Inför 2018 års vårdöverenskommelser ska det utredas hur vårdöverenskommelse med Sahlgrenska universitetssjukhuset om verksamheten ska fördelas mellan Hälso- och sjukvårdsnämnder och Hälso- och sjukvårdsstyrelsen.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 20 mnkr 2017 för genomförande av regionalt vårdprogram för vuxna med allvarliga funktionsnedsättningar.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 200 mnkr 2017, 200 mkr 2018 och 200 mkr 2019 som kompensation för befolkningsökning och ökade vårdbehov.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 150 mnkr 2017 för satsning på utvecklade vårdkedjor och för att minska de strukturella underskotten inom sjukhusvården.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 100 mnkr 2017 för en satsning på förbättrad tillgänglighet inom vårdgarantin genom utökad produktion på de egendrivna sjukhusen.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 50 mnkr 2017 för säkrad basfinansiering och utbyggnad av en närsjukvårdssatsning inom öppenvårdspsykiatri.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 50 mnkr 2017 för säkrad basfinansiering och förbättrad tillgång till barn- och ungdomspsykiatri.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 37 mnkr 2017 för att höja åldersgränsen för den fria ungdomstandvården till 25 års ålder.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 3 mnkr 2017 för en utökad beställning från Sexualmedicinskt centrum.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 2 mnkr 2017 för att göra alla besök på ungdomsmottagningar avgiftsfria, även till psykolog och läkare.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 8 mnkr 2017 för att införa avgiftsfri gynekologisk cellprovsscreening.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 15 mnkr 2017 för en utökad beställning av mödravård till styrelsen för beställd primärvård.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 10 mnkr 2017 för en utökad beställning till Habilitering och Hälsa.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 25 mnkr 2017 för utökad ersättning av den socioekonomiska faktorn för tandvård.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 8 mnkr som kompensation för ökade kostnader för fria läkemedel för barn.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna ska omfördela 25 mnkr för finansiering av förstärkt folkhälsoarbete med goda uppväxtvillkor, delaktighet och sysselsättning i enlighet med åtgärderna i ”Samling för social hållbarhet”.

Avkastningskravet för Primärvårdsstyrelsen tas bort helt 2017.

Avkastningskravet för Tandvårdsstyrelsen tas bort helt 2017.

Ett hållbart samhälle för alla

En ökande ojämlikhet i hälsa är ett hot mot väsentliga samhällsliga mål. Ojämlikhet i hälsa motverkas i första hand genom jämnare inkomstfördelning och minskad segregation. Det uppnås också genom att motarbeta social exkludering och ökat politiskt inflytande för medborgarna.

Västra Götaland ska präglas av att ge alla en god uppväxt, möjlighet till arbete och en trygg ålderdom. Det kräver ett samhälle där solidaritet, delaktighet och inflytande är ledord. Västra Götalandsregionen är en viktig aktör i ett välfärdssamhälle. Vänsterpartiet vill att solidaritet och behov avgör fördelningen av våra gemensamma resurser, inte marknadskrafter och efterfrågan.

Vi delar ”Vision Västra Götaland-Det goda livet” om en vision av ett gott liv där tre dimensioner – den ekonomiska, sociala och ekologiska är sinsemellan beroende och förstärker varandra. Den socialt hållbara utvecklingen är det överordnade målet, med den ekologiska som ramverket och den ekonomiska som en begränsning eller möjlighet.

Hållbar tillväxt och utveckling är det samlade begreppet för regionens tillväxt- och utvecklingsarbete, folkhälsoarbete, rättighetsarbete, miljöarbete, kulturansvar och kollektivtrafikansvar.

En mer jämlik hälsa

PRIORITERADE MÅL

- **Hälsoklyftorna i regionens befolkning ska minska genom att Västra Götalandsregionen tillsammans med andra aktörer genomför åtgärderna i handlingsplanen ”Samling för social hållbarhet”.**
- **Alla verksamheter ska bidra till att skapa förutsättningar för att alla ungdomar ska kunna gå ut grundskolan och gymnasieskolan med godkända betyg.**

De sociala skillnaderna i hälsa är stora och de ökar. Befolkningen som helhet får en allt bättre hälsa, men förbättringen kommer inte alla till del.

En ökande ojämlikhet i hälsa är ett hot mot väsentliga samhällsliga mål. Ojämlikhet i hälsa motverkas i första hand genom jämnare inkomstfördelning och minskad segregation. Det uppnås också genom att motarbeta social exkludering och ökat politiskt inflytande för medborgarna. Västra Götaland har en unik möjlighet att överbrygga skillnader genom att arbeta för en samhällsutveckling som minskar klass- och könsklyftor.

Hälsoskillnader mellan olika grupper kan även minska genom aktivt arbete från hälso- och sjukvården. Det är behoven, inte efterfrågan, som ska styra prioriteringarna. Det åstadkoms genom kunskap om att vården blir ojämlig, om inte bemötande och kvalitetsarbetet sker utifrån en kunskapsbas om vad som orsakar klyftorna.

De sociala investeringsmedlen i Västra Götalandsregionen ska användas i enlighet med intentionerna i handlingsplanen för "Samling för social hållbarhet". Regionens verksamheter kring barn och unga ges ökade möjligheter att utveckla arbetsformer i samverkan med kommunerna. Genom tidiga insatser ska vi investera i de ungas framtid, så att de klarar grund- och gymnasieskolan med godkända betyg. Det är en viktig grund för god hälsa och ett gott liv. Folkhögskolorna, både våra egna och de rörelsedrivna, är en stor resurs i det arbetet.

Folkhälsokommittén är regionens spetskompetens när det gäller hälsofrämjande metodutveckling och analys. Samverkan med nationella och internationella aktörer är viktigt för kompetensutveckling, precis som med regionala och nationella lärosäten.

Kulturella uttryck av alla slag är en viktig del i ett aktivt folkhälsoarbete för minskade klyftor i samhället. Västra Götalandsregionen har alla möjligheter att medvetet och aktivt agera inom det området.

Regional utveckling

PRIORITERADE MÅL

- **De regionala insatserna ska samlas, stärkas och prioriteras så att fler ungdomar och fler nyanlända får möjlighet till arbete eller utbildning.**
- **Infrastrukturen ska utvecklas i hela regionen.**
- **Vi vill ha ett Regionalt Lärandelyft för att ge goda möjligheter till fler utbildningschanser i livet.**

Regionens utveckling gynnas av att vi blir fler som bor här. Utifrån det är det positivt att vi fått ökad andel nyanlända människor i vår region. Regional utveckling handlar om att människor vill bo och flytta till hela Västra Götaland. Regional utveckling handlar också om arbete, utbildning och bra boende. Den regionala strategin VG2020 omfattar 32 prioriterade frågor för att uppnå de tre dimensionerna i en hållbar utveckling; socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Att ge chansen och möjligheten till utbildning och arbete är vår högst prioriterade fråga. Regionutveckling får inte handla om en ohämmad tillväxt, utan regional tillväxt måste ställas mot att vi har ett ansvar för klimat och övergripande miljömål och att skapa förutsättning till det goda livet för alla i hela regionen.

I utvecklingsarbetet ska vi förbereda för framtidens arbetsmarknad. Vi ska utveckla nya former för ett Regionalt Lärandelyft, med ledord som långsiktighet, näringslivssamverkan och social hållbarhet. Det handlar om att ge unga bra utbildningsmöjligheter, och ge alla en chans till ett livslångt lärande. Regionens folkhögskolor är en viktig del i detta, liksom våra egna naturbruksgymnasier. Folkhögskolorna och studieförbunden är viktiga delar i en

utbildningssatsning, och behöver ges ökat stöd för sin utveckling. Det går att samordna insatserna mer strategiskt än vad som görs idag. Vi kallar det ett Regionalt Lärandelyft.

Det krävs starkare samordning mellan de insatser som görs för nyanlända i språkutbildning, validering av kunskaper, arbetsmarknadsutbildningar, gymnasieutbildningar och YH-utbildningar. Vi har kunskapsklyftor mellan klasser i samhället, mellan könen och mellan olika geografiska delar av regionen. Vi riskerar att alltmer utveckla ett samhälle där inte alla får chansen att jobba. Det går att sluta klyftorna om vi prioriterar det.

De kulturella och de gröna näringarna är utvecklingsområden och kan knytas till såväl arbetsmarknadspolitiken, som kultur- och miljöpolitiken. Vi vill bryta upp gränsdragningar mellan de olika nämndernas verksamhetsområde och använda resurserna för att skapa ett jämlikt samhälle.

Turismen/ besöksnäringen är ett utvecklingsområde som hör hemma i skärningspunkterna för regional utveckling, miljö, transporter och kultur. Västsverige är landets största turistregion efter Stockholms län. Turism och besöksnäring är idag en av de mest växande sektorerna. Näringslivet är sysselsättningsintensivt och erbjuder i hög grad arbete för ungdomar och personer med utländsk bakgrund. Utvecklingen är störst i storstäderna men det finns också en stor potential för t ex Västkusten, Dalsland och Vänerlandskapen. Västra Götaland har förutsättningar i form av upplevelser året runt, rika natur- och kulturvärden, intressanta städer och platser för möten och evenemang. Genom ökat samarbete och kunskapsutbredning i regionen kan den positiva utvecklingen säkras. Utvecklingsarbetet måste ha ett hållbarhetstänk i form av miljöskydd och en turism som bidrar till rekreation för alla sociala grupper i samhället.

Regionens agerande på den privata varu- och tjänstemarknaden kan vi påverka genom att anta den s.k. Vita Jobbmodellen för vår upphandling. Vi kan vara ett gott föredöme och ge rimliga arbetsvillkor för anställda i de branscher vi köper varor och tjänster.

Socialt entreprenörskap ska stärkas och vi vill ha ett riktat innovationsstöd som bryter könsmönster och mönster som härrör sig till etnicitet. Vi ska fortsätta utveckla samarbetet med olika aktörer inom den sociala ekonomin. Anställning för dem med funktionsnedsättning ska prioriteras inom ramen för våra feriearbeten och de ska också ges möjlighet till anställning med lönestöd. Vi vill att regionen har fler praktikplatser och anställningar med lönestöd för flyktingar och asylsökande

Regionens deltagande i samordningsförbundens verksamhet kan och ska utvecklas. Det är en samordning till nytta för arbetssökande, men också som en samverkansform som kan utvecklas inom andra områden.

Regionutvecklingsnämnden är en viktig aktör genom samarbete med andra aktörer och genom sitt stöd till olika projekt. Det går att utveckla formerna för detta så att vi både väljer och väljer bort samarbeten/projekt, genom att alltid ha de övergripande målen i sikte.

Folkrörelserna och föreningslivet är grundpelarna bland våra samarbetspartners inom regional utveckling. Vi kan utveckla formerna för att förenkla och ge bästa möjliga stöd för det angelägna samarbetet.

Infrastruktur för framtiden

PRIORITERADE MÅL

- De regionala järnvägarna ska finnas kvar och underhållas.

De regionala järnvägarna kommer att få allt större betydelse, när vi ställer om till ett fossiloberoende samhälle.

Vi värnar de regionala järnvägssträckorna i regionen. Järnvägarna är Kinnekullebanan mellan Gårdsjö och Håkantorp, Älvsborgsbanan mellan Uddevalla och Borås, Viskadalsbanan mellan Borås och Varberg och Bohusbanan mellan Strömstad och Göteborg. De är oumbärliga i vårt nät av järnvägar och helt avgörande för omställning till ett hållbart samhälle, och prioriteras i investeringsbudgeten. Järnvägsförbindelsen mot Norge, Öxnered-Halden, behöver utvecklas.

Sverigeförhandlingen är planer för en statlig infrastruktursatsning som kan komma att leda till en ny höghastighetsjärnväg för snabba tågresor mellan Göteborg- Stockholm och Malmö- Stockholm. För Västra Götaland och regionnyttan är det av stor nödvändighet oavsett höghastighetståg att bansträckningen Göteborg-Borås- Ulricehamn-Jönköping utvecklas. Det finns också en del av förhandlingen som handlar om bostäder och spårbunden kollektivtrafik i tätorter. Det är viktigt att satsningen inte finansieras genom minskat underhåll till det övriga järnvägsnätet, eller är beroende av regional delfinansiering.

Bredbandsutbyggnaden är en av de viktiga frågorna på landsbygden. Regionen ska agera för att bredband ses som en del i en offentligfinansierad infrastruktur som ska komma alla till del, oberoende av var man bor.

Flyktingar och asylsökande är våra nya svenskar

PRIORITERADE MÅL

- Vi ska välkomna våra nya svenskar och ta vara på deras resurser

Vi blir allt fler invånare. Det är främst för att människor söker sig till Sverige för att söka skydd från krig. Det är inget nytt eller unikt. Vi har i modern historia välkomnat ensamkommande barn från Finland, judar från Europa, flyktingar från diktaturena i Latinamerika eller krigets Balkan. De är idag en självklar del av Sverige. Vi har investerat i människorna och välfärdsbygget har gått hand i hand med mottagandet och så ska vi fortsätta.

Folkhögskolor och studieförbund får en än viktigare roll, när vi får nyanlända svenskar. De ska inom Kulturnämndens och Regionutvecklingsnämnden uppmärksammas och uppmuntras i sitt viktiga uppdrag, och det kan göra att andra verksamheter eller projekt får stå tillbaka.

Regionutvecklingsnämnden och Kulturnämnden samverkar kring de extra insatser som hör ihop med den ökade flyktinginvandringen till regionen. Det är dels stöd till föreningslivet och till studieförbunden och det är en ytterligare satsning på folkhögskolornas viktiga insats i flyktingmottagandet. Vi ser nu hur flyktingmottagandet går in en ny fas, då mer strukturerade och planerade insatser är möjliga. Vi vill därför att regionutvecklingsnämnden och kulturnämnden tillsammans får ökade resurser för de vägval som redan gjorts, men också för att stärka kopplingen till arbetslivet så att fler kan få jobb. Validering av de nyanländas yrkeskompetens är en del av vårt mottagande som är avgörande för integrationen.

Västra Götalandsregionen är Sveriges största arbetsgivare med mer än 50 000 anställda. Vi kan göra mer på våra arbetsplatser. Vi har idag praktikplatser för nyanlända, främst för läkare, sjuksköterskor och tandläkare, som finansieras med statligt stöd som tidsbegränsats för 2016, men med planering för att det gäller även 2017. Vi föreslår att platserna 2017 utökas med 100 praktikplatser under sex månader som sedan övergår till sex månaders anställning med lönestöd från arbetsförmedlingen. Under året är svenskundervisning en del av arbetsuppgiften. Vi tror platserna finns inom de yrken som inte kräver vårdutbildning med legitimation, t.ex. som undersköterskor, i administrativa/tekniska arbeten eller i kök/städ/hantverkaryrken. Kostnaden bärs av personalutskottet inom ramen för PILA, regionens organisation för praktik mm.

De som kommer som nyanlända har ibland stora behov av vård. Primärvården ska ha möjlighet att rymma det inom sina ramar, liksom folktandvården. Vi har prioriterat flyktingbarnteam och traumavård i vårt budgetförslag, för de som behöver specialiserad vård

Vi tar ansvar för miljön och klimatet

PRIORITERADE MÅL

- **I den gröna omställningen av samhället ska Västra Götalandsregionen vara en pådrivande kraft.**
- **Målet om att Västra Götalandsregionens verksamheter ska vara fossiloberoende 2030 ska uppnås genom aktiva åtgärder.**

Rättvis fördelning av jordens resurser är en grundläggande förutsättning för att motverka ett överhängande klimathot. I Sverige har vi idag ett konsumtionsmönster som skulle kräva resurserna från fyra jordklot om alla levde som oss.

Regionen ska vara en spjutspets mot framtiden genom att stödja arbete för omställning mot förnybara energislag från sol, vind, vatten och bioämnen. Det innebär att också Västra Götalandsregionens egna verksamheter ska vara i framkant med målet att bli oberoende av fossila energislag och bränslen. Våra fastigheter är här av särskilt intresse och ett framgångsrikt arbete med energieffektivisering, översvämningsskydd och hållbara materialval ska fortsätta. Som stor aktör ska vi även ge stöd för omställningen till andra och understödja forskning på området. Målet är att Västra Götalandsregionens verksamheter ska vara fossiloberoende 2030. Det är möjligt att uppnå med våra prioriteringar.

Regionen ska vara en föregångare i att använda ekologiskt hållbara råvaror i de egna köken. Det vi gör har betydelse och vi inspirerar andra.

Västra Götalandsregionen är en stor fastighetsägare, som både förvaltar och bygger nytt. Vi vill se ett fokus på miljövänligt byggande. Miljöcertifiering av den egna verksamheten är en del av kvalitetssäkring. Det ska genomföras livscykelanalys vid alla byggprojekt. Detta kan leda till att vi bygger i trä, istället för betong. Vi vill också se en tydligare analys av risken för översvämningar vid nybyggen och renoveringar.

Våra lokaler ska vara tillgängliga för alla. Vi vill senast 2018 se 100% måluppfyllelse vad gäller att få bort enkelt avhjälpna hinder i våra egna lokaler. Satsningarna på klimatinvesteringar för minskad klimatpåverkan ska fortsätta.

Gränssnittet där miljöfrågor möter arbetsmarknadsfrågor går att utveckla ytterligare. Det finns en ökad efterfrågan på närodlat och ekologiskt odlad mat, som idag inte möts av ett tillräckligt stort utbud. Kommunerna i regionen utvecklar olika arbetsmarknadsprojekt för att

tillsammans med arbetsförmedlingen få fler invånare i arbete eller utbildning. Det finns insatser som skulle kunna utveckla både arbetsmarknadspolitiken, de gröna näringarna och öka vår ekologiska hållbarhet. Utveckling av stadsodling i och nära våra tätorter är ett exempel. Sociala företag inom matbranschen är ett annat.

Biogas som fordonbränsle står inför sitt kommersiella genombrott. Det är viktigt att regionen ger fortsatt stöd till utvecklingen och är en pådrivande aktör gentemot andra aktörer, så att den positiva utvecklingen fortsätter. Infrastruktur i form av laddstolpar för elbilar vid våra sjukhus och andra lokaler ska utvecklas i enlighet med de intentioner som finns i vår motion på temat. Även det med syfte att uppnå klimatmålen.

Bevarandet av våra djur- och växtarter, den biologiska mångfalden, är ett av våra nationella miljömål. Västra Götalandsregionen är en av flera aktörer som har ansvar för att uppfylla målen.

Det finns en stor utvecklingspotential i att ställa om transportsektorn. Regionen kan ta fler initiativ till att transportslagen samarbetar, främst för mer gods på tåg och fartyg med målsättningar om mer klimatsmarta transporter. Vänsterpartiet har utvecklat hur ekonomi och ekologi kan samverka för ett hållbart samhälle, och de kunskaperna ska tas tillvara.

Kollektivtrafiken ska utvecklas

PRIORITERADE MÅL

- **Målen i det regionala trafikförsörjningsprogrammet ska uppnås**
- **Vi prioriterar lägre biljettpriser för att öka resandet.**

Västra Götalandsregionen har ett trafikförsörjningsprogram med mål för utbyggd trafik, nöjda resenärer och miljöpåverkan, och ett nytt program kommer att antas under hösten 2016. Vi delar det nuvarande trafikförsörjningsprogrammets målbild, men vi har en annan syn på vilka medel som krävs för att nå målen.

Utveckling av kollektivtrafiken har stor betydelse ur många perspektiv.

Kollektivtrafiken behöver byggas ut för att uppnå målet om ett hållbart transportsystem. Miljöhänsyn och möjlighet till arbete och studier är viktiga. Trafiksäkerhet, folkhälsa och jämställdhet är andra viktiga perspektiv. Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla och det förutsätter att biljettpriserna är låga. Bara då kan kollektivtrafiken bidra till vårt övergripande mål, att sluta klyftorna i samhället. Under 2015 har det visat sig antalet resande inte längre ökar. Kollektivtrafiknämnden har konstaterat att det inte längre går att fortsätta höja priserna med 5% och samtidigt öka antalet resenärer. Målet om fördubbling av antalet resenärer mellan 2006 och 2025 kommer inte att uppnås med den prispolitik som borgarna och Miljöpartiet genomför. Vi föreslår en halvering av biljettprishöjningen och att priset för ett Regionenruntkort sänks.

Vid årsskiftet 2015/2016 infördes studentrabatt för alla som studerar. Lägre priser för dem som långsiktigt får sin försörjning från A-kassa eller Försäkringskassan är under utredning. Båda sänkningarna står vi bakom och de har bra fördelningsprofil. Men vi har inte accepterat att finansiera dessa rabatter genom att ta bort rabatten för ungdomar 20-25 år som borgarna och Miljöpartiet gjort.

Vi behöver ha kollektivtrafik i hela regionen som en samhällsservice. Olika samhällsbetalda transporter kan samordnas och anropsstyrd trafik kan fungera i delar av regionen. Trafiken i

och mellan de större städerna möter andra utmaningar. Det kan handla om att lösa dem genom egna körfält för kollektivtrafiken, utbyggda spår eller tätare trafik.

Biljettpriserna är helt avgörande för att kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla. All trafik ska vara tillgänglig för alla, även om man har en funktionsnedsättning. Av- och påstigning i fordon ska fungera enkelt, liksom att hållplatsutrop på fordonen både ska höras och synas. Bemötandet från den personal som arbetar i kollektivtrafiken är minst lika viktigt.

Kommunerna har idag möjlighet att göra tilläggsköp för sin egen kollektivtrafik. På sikt skulle fler rabattmöjligheter kunna regionaliseras genom en skatteväxling och ges samma utformning i hela regionen.

Vi vill utreda ett Regionruntkort till lågt pris under sommarlovsmånaderna, som kombineras med gratis eller prisreducerade inträden till olika boenden och besöksmål i hela regionen. Det skulle ge både invånare och besökare incitament att välja klimatsmart kollektivtrafik. Samtidigt skulle de som idag inte har råd att nöjesresa, få ett semesteralternativ.

Vi vill se ett ökat statligt stöd till kollektivtrafiken. Regionen ska agera både som påtryckande organisation och som samarbetspartner i de här frågorna. Staten har ett stort ansvar för hur kollektivtrafiken kan utvecklas. Det gäller infrastruktursatsningar, men också utvecklingen av nya bränslen och möjligheten att göra kollektivtrafiken avgiftsfri. Vår långsiktiga vision är att kollektivtrafiken blir avgiftsfri. Det skulle vara ett stort kliv i att minska klyftorna mellan de som har råd att resa och de som inte har det. Det skulle också vara ett stort kliv i att minska privatbilismen, som ett led i klimatomställningen.

Västrafik har idag möjlighet att välja mellan att utföra trafik i egen regi, eller att upphandla. Vi vill att mer trafik utförs i egen regi.

När upphandling ändå görs ska Västrafik använda sig av möjligheten att kräva verksamhetsövergång gäller. Tillämpliga delar av kraven i Vita Jobb modellen ska användas. De som arbetar i de upphandlade företagen förtjänar goda anställningsvillkor. Personal som mår bra på jobbet har förutsättningar att ge resenärerna ett gott bemötande.

Kultur för alla

PRIORITERADE MÅL

- **Ett vidgat deltagande i kulturen genom att kulturen angår alla, både som publik och i det aktiva kulturskapandet.**
- **Vi vill värna folkhögskolornas utveckling, för allas utbildningsmöjlighet och för demokratiutvecklingen**
- **Barn- och ungdomskultur och fria kulturutövare ska prioriteras inom kulturnämndens stödformer.**

Genom kulturen kan människor tolka och definiera vår tid, vårt förflutna och våra visioner. Makten över tanken skapas i hög grad av vår möjlighet att utöva kultur och av att få kulturupplevelser. Våra föreställningar präglas av den världsbild som andra förmedlar till oss, men också av vilka möjligheter vi har att själva berätta vår historia.

Tillgången till kulturella mötesplatser behövs för att vi ska finna det intressant och stimulerande att bo, leva och verka i Västra Götaland. Kulturen ska nå ut till alla, men framförallt ska den angå alla. Att få uttrycka sig i kulturella former kräver att scenerna och

biutrymmen till dem är tillgängliga för alla. Entrédörren för den som har en funktionsnedsättning ska vara densamma som för alla andra, inte en bakdörr.

Kultur handlar om makt, yttrandefrihet och demokrati. Samhället har ett ansvar för att ge alla människor möjlighet att använda konstens olika uttryck. Att få uttrycka sig, genom att inte hindras av ekonomiska förutsättningar eller diskriminering byggd på etnicitet, kön eller funktionsnedsättning. Kultur kräver egna mötesplatser, förenings- och yttrandefrihet och rätt till delaktighet. Kultur handlar om folkhälsa och folkbildning. Det är viktigt att kulturen tillåts vara normbrytande och gränsöverskridande i sitt kreativa uttryck.

Folkbildningen är en del av det regionala folkhälsoarbetet och arbetsmarknadsutvecklingen. Folkhögskolor och studieförbund erbjuder ett klimat som gynnar alla människors lika värde. De ger plats för människor med olika bakgrund, politisk och religiös tillhörighet. De är demokratiskt uppbyggda och deltagarstyrda. De har blivit än viktigare i en tid med många nyanlända svenskar, och alltför unga behöver den utbildning och det boende som folkhögskolor kan erbjuda.

Regionen ska särskilt prioritera barn och ungas tillgång till kulturella uttryck. Stöd till fria yrkesutövares möjlighet att bilda nätverk och kompetensutveckla sig är ett annat utvecklingsområde.

De stora institutionerna, Göteborgs Operan och Göteborgs Symfonikerna AB, har ett särskilt ansvar att finnas i hela regionen och att erbjuda ett kulturutbud där många kan känna att föreställningarna angår och utvecklar dem. Publiken vid föreställningar på regionens egna scener behöver bli mer heterogen än vad den är idag, och vara en del av integrationen av nya svenskar. Operan och symfonikerna är en stor och viktig del av kulturlivet i Västra Götaland och finansierar sin verksamhet genom en stor andel av kulturnämndens resurser. Den långsiktiga inriktningen bör vara att söka alternativ till en del av dagens finansiering.

Ett hållbart samhälle för alla: Ekonomiska satsningar

Regionutvecklingsnämndens ram minskas med 50 mnkr 2017 genom minskning av projektbidrag.

Kulturnämnden tillförs 15 mnkr 2017 för satsning på utbyggd verksamhet på Västra Götalandsregionens folkhögskolor.

Regionutvecklingsnämnden tillförs 15 mnkr 2017 för förbättrat flyktingmottagande och arbetsmarknadsinsatser för nyanlända.

Kollektivtrafiknämnden tillförs 190 mnkr 2017, 240 mnkr 2018 och 275 mnkr 2019 för utbyggd kollektivtrafik enligt trafikförsörjningsplanen-

Kollektivtrafiknämnden tillförs 63 mnkr 2017, 65 mnkr 2018 och 70 mnkr 2019 som kompensation för att biljettprishöjningarna årligen begränsas till 2,5% årligen

Kollektivtrafiknämnden tillförs 59 mnkr 2017, 7 mnkr 2018 och 8 mnkr 2019 för att sänka och frysa priset på Regionenruntkortet till 1400 kronor/mån.

Kollektivtrafiknämnden tillförs 25 mnkr 2017 för att återinföra ungdomsrabatten för 20-25 åringar i kollektivtrafiken.

Vägen till en bra personalpolitik

Den allra viktigaste delen i en bra arbetsmiljö är på många arbetsplatser att minska stressen. Problem finns i den fysiska och den psykiska arbetsmiljön. Vi har ett högt sjuktal och en för hög personalomsättning. Om vi inte kan minska kötider, överbeläggningar och känslan av otillräcklighet så kommer vi inte i grunden att påverka arbetsmiljön.

Kompetensförsörjning och det goda arbetet

PRIORITERAT MÅL

- De anställdas arbetsmiljö ska förbättras genom minskad stress.
- Personalomsättningen ska sänkas genom bättre arbetsvillkor och stärkt personaldemokrati.
- Kompetensutveckling inom vården är prioriterad personalpolitik.

Västra Götalandsregionen står inför en stor utmaning i att klara sin kompetensförsörjning. Det råder brist på en del yrkeskategorier, och vi konkurrerar med andra arbetsgivare för att rekrytera och behålla medarbetare.

Det finns flera dimensioner av att vara en bra arbetsgivare. Den som känner att hen uppskattas och får förtroende av arbetsgivaren, har förutsättningar att göra en god arbetsinsats. Då är ledarskapet av stor betydelse. Medarbetarna är de viktigaste ambassadörerna för att trygga framtidens kompetensbehov, och det är deras upplevelser av oss som arbetsgivare som räknas. Den allra viktigaste delen i en bra arbetsmiljö är på många arbetsplatser att minska stressen. Problem finns i den fysiska och den psykiska arbetsmiljön. Vi har ett högt sjuktal och en för hög personalomsättning. Om vi inte kan minska kötider, överbeläggningar och känslan av otillräcklighet så kommer vi inte i grunden att påverka arbetsmiljön.

Det pågår ett paradigmskifte inom vårdens arbetsformer, med inriktningen att göra patienterna mer delaktiga i sin egen vård. Personalpolitiken ska stödja det utvecklingsarbetet. Vi söker former för uppgiftsväxling, där varje yrkeskategori ska arbeta med de arbetsuppgifter som bäst matchar den egna kompetensen. Det krävs ett systematiskt arbete för enklare rutiner och minskad administration. De medicinska sekreterarna har en nyckelroll i det arbetet. Därtill kommer den medicinska utvecklingen som ständigt kräver en hög förändringstakt och ett

aktivt kvalitetsarbete. Utvecklingen kan bara fullföljas om vår personal har en rimlig arbetsbelastning och ges möjlighet till vidareutbildning.

Vi tror på att alla kan och vill utvecklas och är beredda att ta ansvar i sitt arbete. För att få fortsätta utveckla dessa goda egenskaper krävs ett ledarskap som är demokratiskt och genusmedvetet. Bara då kan vi få det goda arbetslivet som utvecklar den som jobbar och verksamheten.

För att komma tillrätta med svårigheter att rekrytera och behålla läkare och psykologer är det angeläget att det finns AT-, ST- och PTP-platser som svarar mot vårt behov av nyrekryteringar. Schemaläggning av läkares arbetstid är självklart en verksamhetsfråga som hanteras på samma sätt som schemaläggning av alla andra yrkeskategorier.

Vi vill vara en attraktiv arbetsgivare för dem som är nyutbildade. Sahlgrenska erbjuder ett s.k. kliniskt basår för de sjuksköterskor som är nyutbildade eller som behöver fördjupa sina kunskaper genom att de byter inriktning. Modellen skulle kunna användas i hela regionen, för att ge nya sjuksköterskor en bra start i arbetslivet.

Vi ser hur undersköterskor/ barnsköterskor/skötares roller förändras och utvecklas. Ett angeläget arbete pågår med introduktionsanställningar och vidareutbildning och vi bygger ut den satsningen genom att prioriterad dem i vårt budgetförslag

Vi ska som arbetsgivare vara ett föredöme i att anställa medarbetare med funktionsnedsättning. Med rätt förutsättningar och kan alla bidra med sin arbetsinsats på våra arbetsplatser.

Västra Götalandsregionen kan vid t ex upphandling använda oss av krav på verksamhetsövergång enligt § 6 b i LAS. Vi ska välja det när det är möjligt. Det ger tryggare anställningsvillkor för personal, som då garanteras erbjudande om anställning hos den som övertar verksamheten.

Lön och arbetsvillkor

PRIORITERAT MÅL

- **Lönediskrimineringen av kvinnodominerade yrkeskategorier ska avskaffas.**
- **Alla anställda ska ha rätt till heltid och möjlighet till deltid.**
- **Ompröva heltidsmättet för vissa vårdanställda.**

Lönen har betydelse. Vi vill uppvärdera sjuksköterskorna, men också andra yrkeskategorier som är könsdiskriminerat lönesatta. Det är ofta kvinnodominerade yrken som kräver akademisk examen som visar sig vara tydligast lönediskriminerade när arbetsvärdering görs. Vi ser hellre att yrkena som sådana uppvärderas, istället för att uppmuntran ska bestå i att några kan göra karriär. En löneutveckling för alla under ett yrkesverksamt liv är viktig, och visar att arbetsgivaren uppskattar den ökade kompetensen.

Vi har i det tidigare rödgröna styret gjort satsningar på potter som riktas för att åtgärda lönediskriminering för vissa prioriterade grupper. Vi föreslår att pottorna fylls på med ytterligare medel för att fortsätta arbetet med att stegvis avskaffa lönediskrimineringen. Det är viktigt att få unga att välja vårdutbildningar, och att visa att det ges en rimlig lön redan för den som är nyutbildad.

Inom Kommunals avtalsområde finns flera yrkesgrupper som fått försämrade anställningsvillkor de senaste åren, såsom ofrivillig deltid och tidsbegränsade anställningar, vilket självklart inte är rimligt och rättvist. Städ, kök och tvätt finns inom Regionservice och de har de högsta sjuktagen och de mest slit samma arbetsuppgifterna. Arbetsmiljöarbetet har hög prioritet inom Regionservice verksamheter

Vi behöver ett ledarskap som är demokratiskt och genusmedvetet. En chef ska ha ett rimligt antal underställda för att kunna utforma ett gott ledarskap. Ledarskapet ska präglas av en demokratisk och icke-diskriminerande grundsyn.

Det är självklart att alla anställda ska ha rätt till heltid, och själv ha möjlighet att välja deltid. Ett fåtal av regionens anställda har idag ofrivillig deltidsanställning, men var och en är en för mycket. Det är slitigt att jobba i vården dygnets alla timmar. Vårdens personal har för hög sjukfrånvaro och lämnar oss för att gå till andra arbetsgivare.

Vi avsätter en pott pengar i vårt budgetförslag för försök med kortare arbetstid. Det är större hälsorisker med att jobba dag/kväll/natt, än att jobba ständigt natt. Vi vill att arbetet organiseras så att nattjobb görs mer attraktivt genom att uppvärderas till en högre timkvot och att nattpass följs av återhämtningstid, för en bättre hälsa. Även andra schemaändringar, såsom färre helgarbetspass, kan prövas.

Vi ser behovet av kortare arbetstid för Regionservice personal i kök, städ eller tvätt, som har den högsta sjukfrånvaron. Vi föreslår att vi inleder arbetstidsförkortning genom ett försök med sextimmarsdag för de anställda i regionens kök.

Det är bättre att sträva efter att erbjuda personalen anställningar med månadslön och schema i personalpooler, än att många ska tvingas leva på osäkra timanställningar.

Vägen till en bra personalpolitik: Ekonomiska satsningar

Personalutskottet tillförs 50 mnkr 2017, 50 mnkr 2018 och 50 mnkr 2019 för en satsning på jämställda löner.

Personalutskottet tillförs 50 mnkr 2017, 50 mnkr 2018 och 50 mnkr 2019 för satsningar på höjda ingångs- och lägsta löner för vårdpersonal.

Personalutskottet tillförs 15 mnkr 2017, 15 mnkr 2018 och 15 mnkr 2019 för satsningar på betald fortbildning till specialistsjuksköterska.

Personalutskottet tillförs 5 mnkr 2017, 5 mnkr 2018 och 5 mnkr 2019 för satsningar på fortbildning för vårdpersonal inom Kommunals avtalsområde.

Personalutskottet tillförs 100 mnkr 2017 för att finansiera lägre heltidsmått vid nattarbete och andra arbetstidsförkortningar inom hälso- och sjukvården

Personalutskottet tillförs 50 mnkr 2017 för att finansiera sex timmars arbetsdag i regionens kök.

Personalutskottet tillförs 10 mnkr 2017 för 100 praktikplatser för flyktingar inom Västra Götalandsregionens egna verksamheter.

Personalutskottet tillförs 4 mnkr 2017 för finansiering av VGR-akademien.

Ekonomi, styrning och regionövergripande verksamheter

Ekonomiska förutsättningar

Sverige är inne i en period av stark ekonomisk utveckling. Det är också en period där det är svårt att göra prognoser över både skatteintäkter och offentliga utgifter på grund av flyktingströmmar och asylsökande. Men som helhet rullar hjulen på och skatteunderlaget växer ordentligt de kommande åren.

UTVECKLING AV SKATTEUNDERLAG OCH INTÄKTER

Årlig procentuell ökning

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
SKL, april 2016	3,2	5,0	5,0	5,2	4,3	4,3
Reg, april 2016	3,2	5,0	5,7	5,4	4,6	4,3
ESV, april 2016	3,2	5,6	5,4	4,7	4,1	3,8
SKL, feb 2015	3,2	4,9	5,6	5,6	5,2	4,4

Källa: Ekonomistyrningsverket, Regeringen, SKL

Västra Götalandsregionens ekonomi är stark efter en längre tid av övervägande goda ekonomiska resultat. Det egna kapitalet är långt över gränsen i de finansiella målen. Därför finns det ett utrymme för att kunna göra kortsiktiga underskott under några år och ändå ha en stabil ekonomi.

Vi tillämpar ett differentierat effektiviseringskrav i den här budgeten, för att visa på vår grundläggande prioritering av hälso- och sjukvården. Därför har övriga verksamheter ett effektiviseringskrav på 1%, vilket frigör resurser som kan satsas på hälso- och sjukvård och kollektivtrafik. Arbetet med detta effektiviseringskrav ska ske genom att beställarnämnderna i dialog med utförarna pekar ut vad som ska prioriteras bort för att frigöra detta utrymme

Som index för uppräknings används justerat landstingsprisindex inklusive läkemedel för hälso- och sjukvården och index exklusive läkemedel för övriga verksamheter, med 1 % effektivisering. Kollektivtrafiknämnden budgeteras enligt den anslagsnivå de säger sig behöva för att uppnå trafikförsörjningsprogrammet.

TABELL FÖR LANDSTINGSPRISINDEX

Årlig procentuell förändring

	2016	2017	2018	2019
LPIK, inklusive läkemedel	2,4	2,6	2,8	3,4
- Timlön	2,8	2,9	3,2	3,4
- Sociala avgifter	3,6	4,4	4,8	7,4
- Läkemedel	0,2	-1,1	-1,1	-1,1
- Förbrukning	1,6	1,6	2,0	2,3
LPIK exklusive läkemedel	2,7	3,1	3,4	4,1

Utvecklingen i Västra Götalandsregionen ska vara en socialt hållbar utveckling som sker på ett långsiktigt hållbart sätt både ekologiskt och ekonomiskt. Verksamheten för Västra Götalandsregionen ska bedrivas i ekonomisk balans, med ett ekonomiskt resultat som på lång sikt är positivt.

FÖLJANDE FINANSIELLA MÅL SKA GÄLLA

- Nettokostnaderna ska på lång sikt inte överstiga summan av skatteintäkter och statsbidrag
- Det egna kapitalet ska som lägst vara 3000 mnkr.
- Extern upplåning får efter godkännande i Regionstyrelsen ske till strategiska investeringar.

SKATTESATS

Skattesatsen höjs 10 öre och föreslås till 11 kronor och 58 öre per skattekrona för 2017.

Ökade investeringar

Investeringsplanen ska bygga på en långsiktig analys av de strategiska behoven för vårdens och kollektivtrafikens utveckling. Det gäller även de stora satsningar som kommer att krävas för att ta fram framtidens vårdinformationssystem. Tidigare erfarenheter av att införa IT-system inom vården har visat att det inte har lönat sig att skynda fram till nya beslut.

INVESTERINGSRAMAR, MNKR

	2015	2016	2017	2018	2019
Investeringsramar	3300	4400	4800	4800	4800

Demokratisk styrning och uppföljning

Västra Götalandsregionens långsiktiga inriktning bestäms av regionfullmäktige som medborgarnas direktvalda representanter. Regionfullmäktiges beslut är fundamentet i den demokratiska styrningen. Budgeten är det överordnade styrdokumentet. Regionfullmäktiges utpekade mål i budgeten ska genomföras av nämnder och styrelser samt återrapporteras.

Befolkningsföreträdarna i övriga nämnder måste ges ett handlingsutrymme att prioritera och att föra dialog med medborgarna om den långsiktiga utvecklingen vilket ger en viktig lokal anpassning inom till exempel hälso- och sjukvården.

Vårdöverenskommelser mellan hälso- och sjukvårdsnämnder och utförare ska utvecklas till att tydligare väga in medicinska prioriteringar. Ansvar för att prioritera bort sådant som inte ska göras inom vården kan inte skjutas över till sjukhusen eller vårdpersonalen, utan måste utformas i en dialog även med befolkningsföreträdare i Hälso- och sjukvårdsnämnderna.

Utförarstyrelser ska arbeta enligt de mål som pekats ut av regionfullmäktige, och deras inriktning och prioriteringar preciseras och prioriteras i överenskommelser med beställarnämnder. Det ska ske utifrån regionfullmäktiges utpekade mål, men med utrymme för andra prioriteringar. Arbetet i verksamheterna ska bedrivas på ett ekonomiskt hållbart sätt, men ekonomi i balans får aldrig överordnas kvalitet eller patientsäkerhet.

Regionstyrelsen har ett viktigt uppdrag genom sin uppsiktsplikt att bevaka att regionfullmäktiges mål och beslut blir genomförda. Regionstyrelsen ska underlätta beställarnämndernas och utförarnas arbete genom att skapa väl fungerande system för administration, analys, uppföljning och andra viktiga stödfunktioner.

Vi ser samarbete som centralt för att nå en effektivare hälso- och sjukvård. Västra Götalandsregionen måste agera som en samlad region. Sjukhus eller vårdcentraler som har tillfälliga problem måste kunna räkna med att få hjälp från andra. Regionstyrelsen har ett viktigt uppdrag att samordna detta så att utförarna arbetar gemensamt för befolkningens bästa i hela Västra Götaland.

De policydokument och strategidokument som beslutats av Regionfullmäktige gäller för samtliga verksamheter inom Västra Götalandsregionen. Vid upphandling ska det preciseras vilka av motsvarande krav ska ställas även på upphandlad verksamhet. Regionstyrelsen ska se till att det sker en regelbunden uppföljning av att policydokumenten genomförs.

Västra Götalandsregionen ska genomföra mer av våra uppdrag i egen regi. Det ger en direkt möjlighet att styra och välfärdssektorn dräneras inte genom att privata företag tar ut vinster. Vi rår över kvalitetskrav och anställningsförhållanden. När vi väljer att upphandla ska vi använda Vita jobb-modellen då den är tillämplig. Det förhindrar att vi köper in svart arbetskraft och ger rimliga villkor för de anställda i företagen. Vi vill också att de företag vi handlar med ger sina anställda samma meddelarfrihet som den som gäller för offentligt anställda. Vid alla upphandlingar där Vita jobb-modellen inte är aktuell, ska det ställas krav på kollektivavtal och meddelarfrihet.

Västra Götalandsregionen ska arbeta med jämställdhetsintegrerat budgetarbete. Det innebär att jämställdheten ska finnas med och vägas in i all styrning och budgetarbete i verksamheterna. Detta arbete behöver en tempohöjning och integreras med den kunskapshöjning om MR-arbete som vi föreslår. Mänskliga rättigheter, normmedvetenhet och genusanalys ska ta större plats i styrning och uppföljnings- och analysarbete. Regionstyrelsen ska få en årlig återrapportering av hur detta arbete har genomförts, så att de kan arbeta för att sprida goda exempel till andra verksamheter.

Vårdval för primärvård – sammanfattning av ekonomisk ram

Vi är emot att ha ett vårdvalssystem för primärvården, men är tvingade till att ha ett sådant vårdval av riksdagen. Vi har på andra ställen i denna budget utvecklat våra synpunkter och krav på hur vårdvalet kan förbättras i Krav- och kvalitetsboken.

Budgetramen för vårdvalet VG primärvård beslutas till 6114 mnkr för 2016. Kompensation för utökade åtaganden med 132 mnkr görs i enlighet med beslutsförslag om Krav- och kvalitetsbok 2017, 53 mnkr tillförs för befolkningsutveckling och indexuppräknning görs med index inklusive läkemedel. 50 miljoner satsas på att utveckla resursvårdcentraler för första linjens psykiatri för barn och unga. Ytterligare 40 miljoner kronor satsas på höjd ambitionsnivå för bland annat hembesöksteam, kontaktsjuksköterskor och koordinatörer för psykisk ohälsa.

Vårdvalet för rehabilitering ska avvecklas så snart det är möjligt. Kostnaderna räknas årligen upp med index inklusive läkemedel.

Regionövergripande nämnder och styrelser, ekonomiska satsningar

Regionfullmäktige tillförs 3 mnkr 2017 för finansiering av partistöd till partierna i Regionfullmäktige.

Regionstyrelsen tillförs 18 mnkr 2017 för finansiering av Kompetenscentrum för psykisk hälsa, vårdbehov och patientfrågor, IT-säkerhet, Prehospitalt och katastrofmedicinskt centrum, Sahlgrenska international cares biståndsarbete samt för finansiering av Västra Götalandsregionens tillfälliga beredning om den sociala ekonomin.

Regionstyrelsens belopp för oförutsedda händelser minskas med 50 mnkr från 2017.

Arkivnämnden tillförs 3,6 mnkr 2017 för projekt för scanning av BVC-journaler och för infrastruktur vid arkiveringsbehov.

Patientnämnderna tillförs 2,3 mnkr 2017.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige att besluta:

1. fastställa regionbidrag till styrelser, nämnder och verksamheter för år 2017 enligt föreliggande förslag till budget
2. fastställa inriktningen för åren 2018-2019 som underlag för den fortsatta planeringen
3. fastställa skattesatsen för 2017 till 11 kronor och 58 öre per skattekrona
4. fastställa i budgeten angivna finansiella mål och övergripande mål
5. uppdra åt regionstyrelsen att utifrån denna budget utarbeta planeringsdirektiv för verksamhetsår 2017
6. anta föreslagen investeringsplan samt ge regionstyrelsen i uppdrag att i en beredningsprocess ta ställning till vilka objekt som kan inrymmas inom föreslagna investeringsramar på 4 800 mnkr för respektive år 2017-2018.
7. bemyndiga regionstyrelsen att under 2017 i övrigt uppta lån om ett högsta belopp av 3 000 mnkr att hanteras enligt föreskrifterna i finanspolicyn.
8. bemyndiga regionstyrelsen att fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag till nämnder och styrelser under förutsättning att ärendena inte är av principiell art
9. fastställa fastighetsindex till 2 % för 2017 som underlag till beräkning av hyror
10. fastställa ramen för VG Primärvård till netto 6 114 mnkr
11. ge kollektivtrafiknämnden i uppdrag att justera taxor inom kollektivtrafiken med i genomsnitt upp till maximalt 2,5 % årligen för 2017
12. uppdra åt regionutvecklingsnämnden, kulturnämnden, kollektivtrafiknämnden och miljönämnden att senast 31 oktober 2016 fastställa uppdrag till respektive verksamheter
13. uppdra åt servicenämnden att senast 31 oktober 2016 träffa överenskommelser med berörda verksamheter
14. uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnderna att senast 31 oktober träffa överenskommelser med berörda styrelser, förvaltningar och övriga utförare inom hälso- och sjukvården och tandvården avseende ersättningar, vårdnivåer och vård- inriktningar m.m.
15. uppdra åt styrelser, nämnder och verksamheter att senaste den 30 november 2016 till regionstyrelsen avrapportera detaljbudgeten för 2017 samt flerårsplanen för 2018-2019
16. uppdra åt regionstyrelsen att besluta om detaljbudget för 2017 efter att styrelser och nämnder inkommit med förslag till detaljbudget för den egna verksamheten, samt fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag under förutsättning att ärendena inte är av principiell art
17. i övrigt fastställa förslag till budget för 2017 och i budgetförslaget angivna övergripande mål, uppdrag och inriktningar, samt plan för 2018-2019.

Regionbidrag

Regionbidrag (mnkr)	Budget 2017		Plan 2018		Plan 2019	
	Region- bidrag	Stats- bidrag	Region- bidrag	Stats- bidrag	Region- bidrag	Stats- bidrag
Regionfullmäktige	81,4		83,3		85,9	
Regionstyrelsen	2 204,8	0,7	2 377,7	0,7	2 571,4	0,7
<i>varav Personalutskottet</i>	<i>558,6</i>		<i>692,0</i>		<i>833,4</i>	
Hälso- och sjukvårdsstyrelsen	9 372,4	1 140,3	9 634,8	1 128,3	9 962,4	1 059,3
Folkhälsokommittén	45,0		46,1		47,5	
Kommittén för rättighetsfrågor	42,0		43,0		44,4	
Revisorskollegiet	24,3		24,3		24,3	
Patientnämnd	21,1		21,6		22,3	
Arkivnämnd	35,4		36,3		37,4	
Fastighetsnämnd	229,7		231,8		235,0	
Servicenämnd	23,1		23,6		24,4	
Nämnd Hälsan & stressmedicin	18,9		19,4		20,0	
HSN Norra	5 160,6		5 323,7		5 519,3	
HSN Södra	4 053,0		4 184,0		4 346,6	
HSN Östra	5 024,8		5 176,9		5 363,3	
HSN Västra	6 198,7		6 414,9		6 674,1	
HSN Gbg	9 741,7		10 124,3		10 583,4	
<i>Summa HSN</i>	<i>30 178,8</i>	<i>41,5</i>	<i>31 223,8</i>	<i>41,5</i>	<i>32 486,7</i>	<i>41,5</i>
Regionutvecklingsnämnd	697,2		749,0		772,2	
Kulturnämnd	1 128,6	396,1	1 155,7	396,1	1 191,5	396,1
Miljönämnd	91,2		93,3		96,2	
Kollektivtrafiknämnden	4 537,0		4 866,7		5 225,1	
Koncernbanken	-477,6		-477,6		-477,6	
Moderförvaltningen	2 338,9		2 356,3		2 810,9	
Summa regionbidrag	50 592,3	1 578,6	52 509,3	1 566,6	55 180,0	1 497,6

Resultaträkning VGR:	2017	2018	2019
SKL april ek.nytt 07-2016			
Skatteberäkning inkl utjämningsbidrag	46 323,1	48 152,8	50 009,9
Läkemedelssubventionen	3 815,0	3 815,0	3 815,0
Nytt statsbidrag, del av 10 mdkr	376,0	376,0	376,0
Professionsmiljarden	<u>167,0</u>	<u>167,0</u>	167,0
SUMMA	50 681,1	52 510,8	54 367,9
Regionbidrag (nettokostn. per nämnd/styrelse)	-50 592,3	-52 509,3	-55 180,0
ÅRETS RESULTAT	88,8	1,5	-812,0